

educational system. Constantly updated production technologies and labor market requirements for graduates' professional competencies increase the importance of well-established interdisciplinary integration among professional disciplines, and require upgrading the content of curricula. For the effective solution of such tasks within a separate educational institution, purposeful and coordinated work of the teaching staff is necessary.

Key words: *the artistically-constructive competence, criteria and signs of formation, interdisciplinary bonds, college of arts, professional design education*

УДК 378.016

ПРОЕКТНА КУЛЬТУРА: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Ігор Андрощук,

*кандидат педагогічних наук, доцент
завідувач кафедри технологічної*

*та професійної освіти і декоративного мистецтва
Хмельницького національного університету*

ORCID ID 0000-0001-5490-1566

e-mail: lemen77@ukr.net

Анотація. У статті обґрунтовано суть поняття «проектна культура», на основі аналізу базових дефініцій «проект», «проектування» й «культура». З'ясовано, що проект є результатом: проектно-технологічної діяльності; реалізації освітньої мети або вирішення життєвої проблеми; певним цільовим завданням, на яке були спрямовані зусилля особистості. Проектування схарактеризовано як процес, що здійснюється в межах проектно-перетворювальної діяльності і відображає ставлення суб'єкта проектування до оточуючого

середовища й відтворюється в об'єктах проектування. Встановлено, що культура поєднує у собі не лише набуті історичні матеріальні й духовні цінності, а й знання та вміння людей певного історичного періоду, як своєрідний творчий потенціал, що реалізується ними у діяльності. Здійснено аналіз основних підходів щодо розуміння суті проектної культури. Зроблено висновок про трактування означеного поняття в різних аспектах. На основі аналізу базових понять з'ясовано семантику поняття «проектна культура», яке визначено як якісну характеристику проектної діяльності особистості, що передбачає реалізацію власного творчого потенціалу й досвіду і виражається у високій ступені досконалості спроектованої моделі майбутньої діяльності, матеріального виробу або іншого об'єкту праці.

Ключові слова: *проект, проектування, культура, проектна культура, матеріальні та духовні цінності, творча діяльність.*

Постановка проблеми. Сучасні тенденції в галузі освіти потребують переосмислення основних підходів до організації освітнього процесу, передбачають трансформації процесів, що пов'язані з розвитком особистості. Це в свою чергу зумовлює необхідність активного залучення учнівської молоді до проектної діяльності. Проектна діяльність сприяє пошуку оптимальних шляхів, системному й послідовному вирішенню проблем, зокрема життєвих. Саме реалізація проектів як в освітній, так і в майбутній професійній діяльності забезпечує розвиток критичного мислення, креативності, самостійності й потребує належного рівня сформованості проектної культури.

Таким чином, у контексті сучасних підходів, особливого значення набуває проектна діяльність фахівців різних галузей, а, отже, й формування їхньої проектної

культури. Однак, на сьогодні відсутнє загальноприйняте тлумачення означеного поняття, що породжує наукові дискусії уточнення семантико-змістового наповнення категорії «проектна культура».

Аналіз результатів останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. В науковому дискурсі наявні численні праці, автори яких вдаються до визначення суті поняття «проектна культура» й наукової категорії «культура» загалом, що обумовлює розуміння проектної культури як її різновиду. Зокрема наукову цінність становлять праці: С. Бесклубенко «Теорія культури» [2], В. Нікітіна «Генеza архітектурної культури» [8], в яких розглянуто проблеми дослідженості стану сучасної культури через різні види діяльності, її типологію й структуру. Проблеми формування проектної культури розкриваються в працях М. Ахметової, Ю. Вєсьолової, І. Ісламбекової, Т. Карпинської, І. Зимньої, Н. Коваленко, А. Кравцова, Д. Луп'яка, В. Сидоренка, В. Ченобитова, Н. Яковлевої та ін. Зокрема В. Беспалько, А. Брехунець, А. Гіна, О. Марущак, А. Нісімчук, Н. Топіліна, С. Ящук визначають проектну культуру як складову професійної компетентності фахівця, що забезпечує його здатність творчо діяти в сучасному суспільстві, проектувати свою професійну діяльність й оцінювати її результати. Часто підґрунтям формування проектної культури позиціонують проектну компетентність. На думку О. Мельничука й О. Степанова, більш коректним є використання терміну не проектна культура, а проектно-технологічна культура. Однак, незважаючи на значну кількість досліджень, наразі немає єдиного підходу до визначення сутності цього поняття.

Метою статті є аналіз базових понять та основних підходів щодо формулювання змісту поняття «проектна культура» та визначення його сутнісних характеристик.

Виклад основного матеріалу. В обґрунтуванні сутності поняття «проектна культура» розглянемо, насамперед,

семантику лексем: «проект», «проектування» і «культура». Зокрема, у Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «проект» визначено, як: 1) сукупність документів (розрахунків, креслень тощо), необхідних для зведення споруд, виготовлення машин тощо; 2) попередній, загаданий текст будь-якого документа, що виноситься на обговорення; 3) задуманий план дій, задум організації, влаштування, заснування будь-чого [4].

Поступово, під впливом цивілізаційних чинників зміст поняття трансформувався, що аргументується інтерпретаційними варіантами досліджень останнього десятиліття. Наразі проект розглядається як результат проектно-технологічної діяльності; результат реалізації освітньої мети або вирішення життєвої проблеми; певне цільове завдання, на яке були спрямовані зусилля особистості. Проект є результатом специфічної діяльності людини, в ході якої нею було прийнято відповідні рішення, що забезпечують реалізацію цілей, створення й використання матеріальних або матеріалізованих об'єктів – проектування.

Зазначимо, що проектування передбачає наявність у особистості здатності ставити цілі, спрямовувати свою діяльність на їх реалізацію шляхом складання оптимального плану дій, моделювання й прогнозування очікуваного результату, визначення оптимальних технологій й методів його досягнення.

У працях дослідників проектування розглядається як механізм культури особистості, що сприяє її розвитку й залученню до творчої діяльності. Теоретико-методологічні засади проектування обґрунтовано в працях С. Кримського, який зазначає, що «...сучасна теорія як форма організації знання починає все більш органічно поєднуватися із проектом, а проект – забезпечувати методологію практичної діяльності. У цьому зв'язку

методологічні функції проекту виявляються ширшими, ніж конструктивне завдання теорії чи теоретичні підвалини практики. Адже проект будується за алгоритмами практики, а функціонує у вигляді теоретичної побудови» [6, с. 183].

На початковому етапі термін «проекування» пов'язували, переважно, з технічною сферою діяльності. Пізніше проектування поширилося на різні галузі: інженерну, архітектурну, будівельну, соціальну, педагогічну, сферу дизайну тощо. Важливо відмітити, що проектування передбачає обов'язково проектно-перетворювальну діяльність, яка відображає ставлення суб'єкта проектування до оточуючого середовища й знаходить своє відображення в об'єкті проектування. Підтвердження цього знаходимо у працях М. Чобітька, який проектувальну діяльність розглядає як спосіб становлення особистісно зорієнтованої позиції учасників освітнього процесу та забезпечення їхньої співпраці, співтворчості в процесі професійної підготовки [14, с. 28].

Таким чином, проектування – це діяльність, яка спрямована на реалізацію певної цілі шляхом обґрунтування ідеї, її розроблення та втілення, тобто реалізацію проекту. Успішність реалізації проекту залежить від рівня сформованості проектної культури особистості. Тому наступним поняттям, яке потребує вивчення є «культура».

Відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови поняття «культура» потрактовується, як: 1) сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії; 2) рівень розвитку суспільства у певну епоху; 3) те, що створюється для задоволення духовних потреб людини; 4) освіченість, вихованість; 5) рівень, ступінь досконалості якої-небудь галузі господарської або розумової діяльності [4, с. 596].

На думку С. Кримського поняття «культура» передбачає реалізацію потенціалу творчої діяльності, що характеризується відтворенням особистістю історичного досвіду, його невикористаних потенційних можливостей із метою подальшого розвитку та збагачення історичного досвіду [6, с. 56].

Науковець С. Безклубенко, досліджуючи сутність поняття «культура» на основі семантичного аналізу поняття, наголошує на його багатоаспектності. При цьому відзначає, що розгляд поняття «культура» як суспільного явища потребує детального вивчення. Зокрема під культурою, в цьому аспекті, науковець розуміє сукупність матеріальних та духовних надбань, що передбачають «...позитивні результати цілеспрямованої діяльності людей: насамперед і головним чином, предметні, речові результати (твори мистецтва, архітектурні споруди, технічні конструкції)» [3, с. 10]. В підтвердження своєї думки науковець наводить погляди Л. Гумільова, який зазначав: «Культура – створіння рук і розуму людини – система жорстка, хоча замкнута, не здатна до самостійного розвитку. Будь-який предмет, будучи створеним людиною, набуває форми, яка консервує матеріал: камінь, метал чи слово або музичну мелодію. Творіння рук людських виходить за межі природного саморозвитку. Воно може або зберігатися, або руйнуватися» [5, с. 27].

Однією з важливих особливостей культури, на думку С. Безклубенко є те, що вона поєднує у собі не лише набуті історичні матеріальні й духовні цінності, а й знання та уміння людей, які живуть у певний історичний період, як своєрідний творчий потенціал, що реалізується ними у діяльності [3]. Враховуючи це, наступною особливістю культури є наявність постійного взаємообміну знань сучасних людей з тими надбаннями, що були здійсненні їхніми предками, внаслідок чого відбувається постійне збагачення знань й умінь сучасних поколінь, опанування

досвідом творчої діяльності, що забезпечує збагачення культури цілого народу й людства загалом. С. Кримський наголошує, що культура існує лише в нації, її історичному досвіді, цінностях, які створюють її представники. Втрата нацією своєї культури призводить до її зникнення, розчинення в інших культурах і народах [6].

Таким чином, за результатами аналізу наукових праць можна стверджувати, що культура, на сучасному етапі розглядається, переважно, в двох аспектах. Перший аспект характеризує культуру як процес становлення особистості як суб'єкта культури й відповідно передбачає наявність взаємозв'язку між рівнем розвитку людини та її культури й рівнем розвитку суспільства в конкретний історичний період. Таким чином, у культурі накопичується досвід і результати творчої діяльності людей. Другий – передбачає формування творчої спрямованості особистості засобами культури, тим самим культура є своєрідним засобом удосконалення людини.

Необхідно відмітити, що базуючись на поняттях «проект», «проектування» та «культура» серед науковців відсутнє загально визнане розуміння сутності проектною культури. Основні підходи до визначення сутності поняття «проектна культура» наведено в табл.1.

Таблиця 1

Основні підходи до визначення сутності поняття «проектна культура»

Прізвище науковця, дослідника	Сутність поняття «проектна культура»
В. Ченобитов, Н. Коваленко [13]	вища форма фахової компетентності фахівця у сфері проектування; знання і вміння проектування та реалізації оптимальних ідей
В. Шеховцова, А. Ашероф [15]	якісна характеристика, визначена рівнем розвитку системного і проектного мислення, світогляду,

	сприйняття і осмислення дійсності; вона відображає творчі здібності людини (групи людей, суспільства загалом), досягнуті в результаті освоєння теоретичних знань і практичних умінь у певному виді діяльності, що дозволяють удосконалювати і створювати нові об'єкти, предмети, технології, процеси з метою задоволення зростаючих матеріальних, духовних, інформаційних і інших потреб людей, а також міра освоєння систем морально-етичних і юридичних норм, цінностей, установок, пов'язаних з технічним, соціальним і комп'ютерним проектуванням
М. Ахметова [1]	сукупність «проектних» способів інноваційного перетворення дійсності на основі прогнозування, планування, конструювання та моделювання явищ, процесів і систем
Н. Пахомова [9]	характеристику фахівця, що свідчить про його здатність до організації та здійснення проектної технології
Н. Топилина [12]	інтеграційний соціокультурний феномен, що об'єктивує в педагогічній практиці рівень розвитку методологічної культури педагога
Н. Матяш, В. Веселова [7]	сукупності проектних способів перетворення дійсності (природи, суспільства, людини) в поєднанні їх нормативного змісту і ціннісного сенсу
В. Сидоренко [11]	сукупність досвіду матеріальної культури і сукупність масиву знань,

	навичок і цінностей, утілених у мистецтві планування, винахідництва, формоутворення і виконання
В. Сидоренко, А. Брехунець [10]	рівень розвитку перетворювальної діяльності людини, що виражений у сукупності досягнутих технологій матеріального і духовного виробництва і який дозволяє йому ефективно брати участь у сучасних технологічних процесах на основі гармонійної взаємодії з природою, суспільством і технологічним середовищем, тобто комфортність тріади: природа – суспільство – техносфера

Як свідчать визначення проектної культури наведені в таблиці 1, у науково-освітньому просторі використовують різні підходи до її трактування: одні дещо узагальнені, інші – більш розширені. Необхідно відмітити, що незважаючи на різні позиції науковців, всі вони одностайні у своїх поглядах щодо того, що важливими структурними складниками проектної культури є творчі якості особистості, здатність до вирішення проблемних завдань, уміння вибирати оптимальні методи й засоби для досягнення поставлених цілей. Формування проектної культури можливе лише в процесі залучення особистості до проектної діяльності, розроблення й втілення проектів. Особливістю проектної культури є наявність готовності до самовдосконалення на засадах опанування та відтворення відповідного досвіду.

Отже, під проектною культурою розуміємо якісну характеристику проектної діяльності особистості, що передбачає реалізацію власного творчого потенціалу й досвіду і виражається у високому ступені досконалості

спроєктованої моделі майбутньої діяльності, матеріального виробу або іншого об'єкту праці.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, базовими поняттями для визначення сутності поняття «проектна культура» є «проект», «проектування» й «культура». Зокрема проект є результатом проектно-технологічної діяльності; результатом реалізації освітньої мети або вирішення життєвої проблеми; певним цільовим завданням, на яке були спрямовані зусилля особистості. Проектування розглядається як механізм культури особистості, що сприяє її розвитку й залученню до творчої діяльності. При цьому під культурою розуміється сукупність матеріальних та духовних надбань, що характеризують ступінь досконалості якої-небудь галузі господарської або розумової діяльності. Саме так трактуючи базові поняття було визначено сутність поняття «проектна культура» як якісну характеристику проектної діяльності особистості, що передбачає реалізацію власного творчого потенціалу й досвіду і виражається у високій ступені досконалості спроєктованої моделі майбутньої діяльності, матеріального виробу або іншого об'єкту праці.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у визначенні структурних компонентів проектної культури та розробці методики її формування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахметова М. Н. Проектная культура будущего учителя. Школьные технологии: научно-практический журнал. 2004. № 4. С. 210-220.
2. Безклубенко С. Д. Теорія культури: учб. посібник. Київ: Національний університет культури і мистецтва, 2002. 324 с.
3. Безклубенко С. Д. Про поняття культура та культуру визначення понять. Культура і мистецтво у сучасному світі. 2013. Вип. 14. С. 6-13.

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

5. Гумилев Л. География этноса. Л. : Наука, 1990. С. 27-34.

6. Кримський С. Б. Під сигнатурою Софії. К. : Вид. Дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 367 с.

7. Матяш Н. В., Веселова В. Г. Проектная деятельность будущего педагога: проблемы профессионального становления: монография. Брянск : БГУ, 2002. 197 с.

8. Никитин В. А. Генезис архитектурной культуры: Очерки. Тольятти : Международная академия бизнеса и банковского дела, 1997. 166 с.

9. Пахомова Н. Ю. Учебные проекты: методология поиска. Учитель. 2000. № 1. С. 41-45.

10. Сидоренко В. К., Брехунець А. І. Сутність поняття проектної культури. Гуманітарний вісник. 2012. № 28. С. 270-277.

11. Сидоренко В. Ф. «Третья культура». Дизайн в общеобразовательной системе. М. : ВНИИТЭ, 1994. С. 9-22.

12. Топилина Н. В. Проектная культура как основа готовности педагога к инновационной деятельности: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 «Теорія и методика профессионального образования». Таганрог, 2006. 23 с.

13. Ченобытов В. А., Коваленко Н. С. Основы проектной культуры. Акмеологический подход в профессиональной подготовке специалистов на факультетах технологии и предпринимательства. СПб. : ГУПМ, 2002. С. 116-123.

14. Чобітько М. Г. Теоретико-методологічні засади особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх учителів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». К., 2007. 39 с.

15. Шеховцова В. И., Ашеров А. Т. Определение уровня проектной культуры: учеб. пособие. Харьков : УИПА, 2008. 83 с.

REFERENCES

1. Akhmetova M. N. Proektnaya kul'tura budushchego uchitelya. Shkol'nye tekhnologii: nauchno-prakticheskiy zhurnal. 2004. № 4. S. 210-220.

2. Bezklubenko S. D. Teoriya kul'turi: uchb. posibnik. Kii'v: Natsional'niy universitet kul'turi i mistetstva, 2002. 324 s.

3. Bezklubenko S. D. Pro ponyattya kul'tura ta kul'turu viznachennya ponyat'. Kul'tura i mistetstvo u suchasnomu sviti. 2013. Vip. 14. S. 6-13.

4. Velikiy tлумachniy slovnik suchasnoї ukrains'koї movi (z dod. i dopov.) / Uklad. i golov. red. V.T. Busel. K.; Irpin': VTF «Perun», 2005. 1728 s.

5. Gumilev L. Geografiya etnosa. L.: Nauka, 1990. S. 27-34.

6. Krims'kiy S.B. Pid signaturoyu Sofii. K. : Vid. Dim «Kievo-Mogilyans'ka akademiya», 2008. 367 s.

7. Matyash N. V., Veselova V. G. Proektnaya deyatel'nost' budushchego pedagoga: problemy professional'nogo stanovleniya: monografiya. Bryansk: BGU, 2002. 197 s.

8. Nikitin V. A. Genezis arkhitekturnoy kul'tury: Ocherki. Tol'yatti: Mezhdunarodnaya akademiya biznesa i bankovskogo dela, 1997. 166 s.

9. Pakhomova N. Yu. Uchebnye proekty: metodologiya poiska. Uchitel'. 2000. № 1. S. 41-45.

10. Sidorenko V. K., Brekhunets' A. I. Sutnist' ponyattya proektnoї kul'turi. Gumanitarniy visnik. 2012. № 28. S. 270-277.

11. Sidorenko V. F. «Tret'ya kul'tura». Dizayn v obshcheobrazovatel'noy sisteme. M. : VNIITE, 1994. S. 9-22.

12. Topilina N. V. Proektnaya kul'tura kak osnova gotovnosti pedagoga k innovatsionnoy deyatel'nosti: avtoref. dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.01 «Teoriya i metodika professional'nogo obrazovaniya». Taganrog, 2006. 23 s.

13. Chenobytov V. A., Kovalenko N. S. Osnovy proektnoy kul'tury. Akmeologicheskiiy podkhod v professional'noy podgotovke spetsialistov na fakul'tetakh tekhnologii i predprinimatel'stva. SPb. : GUPM, 2002. S. 116-123.

14. Chobit'ko M.G. Teoretiko-metodologichni zasadi osobistisno orientovanoї profesiynoї pidgotovki maybutnikh uchiteliv : avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya doktora ped. nauk : spets. 13.00.04 «Teoriya ta metodika profesiynoї osviti». K., 2007. 39 s.

15. Shekhovtsova V. I., Asherov A. T. Opredelenie urovnya proektnoy kul'tury: ucheb. posobie. Khar'kov: UIPA, 2008. 83 s.

IHOR ANDROSHCHUK. PROJECT CULTURE: ITS ESSENCE AND FEATURES

***Abstract.** The article focuses on the need to clarify the concept of “project culture” based on the analysis of such basic concepts as “project”, “project development” and “culture”. It is found that a project is the result of project and technological activities; the realization of some educational goal or solving of some life problem; certain target tasks toward which the individual's efforts are directed. The project development is described as a process involving project and transformative activities and demonstrating the individual's attitude towards the environment and is reflected in the project object. It is specified that culture combines not only the acquired historical material and spiritual values but also the knowledge and skills of people living in this historical period as a kind of creative potential they realize in their activities. The main approaches of scholars and researchers to studying the essence of project culture are analyzed. The concept under study is interpreted in various aspects. It is concluded that there is no single approach to its interpretation. Based on the analysis of the basic concepts, the concept of “project culture” is specified. It is defined as a qualitative characteristic of the*

individual's project activities, which are aimed at realizing creative potential, are characterized by the individual's reproduction of relevant experience and are expressed in the well-projected model of future activities, material product, etc.

***Key words:** project, project development, culture, material and spiritual values, creative activity.*

УДК: 378. : 7.071.5

**ВИЗНАЧАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ВАРІАТИВНОЇ
СКЛАДОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ У
ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ДИЗАЙНУ**

Лариса Оружа,

*кандидат педагогічних наук, професор, проректор
Мистецького інституту художнього моделювання та
дизайну імені Сальвадора Далі, м. Київ*

ORCID: 0000-0001-6731-4272

e-mail: mixmd@ukr.net

Анотація. У статті розглядається формування професійної компетентності майбутніх фахівців з дизайну крізь призму впливу варіативної складової освітньої програми, що поєднує у своїй структурі професійні та наукові знання на основі осмислення проблем людського життя і спілкування з предметним середовищем. Виокремлено перспективні напрями інноваційного розвитку дизайну і дизайн-освіти. Наголошується, що конструктивні способи розв'язання проблем розвитку дизайн-освіти слід шукати у потребах і досягненнях суспільства, запитах окремих соціальних груп, кожної людини на красу і користь. Автором